

สิ่งพิมพ์เรื่องเพศในเชิงการแพทย์กับประวัติศาสตร์เพศวิถีไทย:

ข้อสังเกตจากงานเขียนแนวเพศศึกษาในทศวรรษ 1960-70¹

Medical Sex Manual and Thai History of Sexuality: Remarks from an Inquiry into Sexual Education Publications in the 1960s-70s

ณภัค เสรีรักษ์*

Napak Serirak

* อาจารย์ประจำแผนกวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

Serirak, N. (2016). 12(1): 57-76

Copyright © 2016 by Journal of Social Sciences, Naresuan University: JSSNU.

All rights reserved

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งพิจารณาบริบททางสังคมที่เอื้อต่อการปรากฏและเผยแพร่งานเขียนแนวเพศศึกษาและคู่มือทางเพศในสังคมไทย ในช่วงทศวรรษ 1960-70 โดยวางอยู่บนทฤษฎีที่ว่า การทำความเข้าใจประวัติศาสตร์เพศวิถีมี่ฐานะเป็นการทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ความรู้ทางการแพทย์ว่าด้วยเพศ พร้อมๆ ไปกับการทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ของสื่อสารมวลชนด้วย บทความนี้จึงพิจารณา ผ่านประวัติศาสตร์สองกระแสดังกล่าว อันหมายถึง ประวัติศาสตร์ความรู้ทางการแพทย์ทั้งในระดับสากลและในบริบทไทยย้อนกลับไปในช่วงที่ภาวะสมัยใหม่กำลังลงหลักปักฐานจนกระทั่งถึงทศวรรษ 1960-70 และอีกกระแสหนึ่งคือ ประวัติศาสตร์ของการสื่อสารเรื่องเพศ ผู้เขียนเสนอว่า ประวัติศาสตร์เพศวิถีของสังคมไทยไม่สามารถทำความเข้าใจอย่างเป็นเอกเทศจากประวัติศาสตร์การขยายตัวของสิ่งพิมพ์เรื่องเพศในเชิงการแพทย์สากลได้

คำสำคัญ: ประวัติศาสตร์เพศวิถี, สิ่งตีพิมพ์เรื่องเพศ, ความรู้ทางการแพทย์ว่าด้วยเพศ

Abstract

This paper is an attempt to understand the social context that gave rise to the emergence and widespreading of Thai language sex manuals in the 1960s-70s. The paper rests on the premise that the history of sexuality is the history of medical knowledge as much as the history of communication or the history of printing. In this regard, the paper considers two related approaches of understanding a history of Thai sexuality, which are, a history of medical knowledge on sexuality from the rise of modernity in Europe to its large-scale expansion in Thailand in the 1960s-70s, and a history of sexual education publications. In short, I argue that to understand a Thai history of sexuality is to understand the widespreading of modern sexual knowledge across the modern world.

Keywords: History of Sexuality, Sexual Publication, Sexology

นำเรื่อง

ช วงทศวรรษ 1960-70² เป็นช่วงเวลาสำคัญอันเป็นบริบททางประวัติศาสตร์ของจุดตัดหรือจุดปะทะของวิธีคิด/ความรู้ทางการแพทย์สมัยใหม่ว่าด้วยเรื่องเพศ ทั้งประเด็นว่าด้วยการร่วมเพศ ประเด็นว่าด้วยการคุมกำเนิด โสเภณี และโรคติดต่อทางการร่วมเพศ ตลอดจนประเด็นว่าด้วยอัตลักษณ์ทางเพศภาวะ ในพื้นที่สาธารณะในสังคมไทย ซึ่งในที่นี้จะหมายความเจาะจงถึงพื้นที่สื่อสารมวลชน เนื่องด้วยเป็นพื้นที่สำคัญในการผลิต นำเสนอ และเผยแพร่ วิธีคิด/ความรู้ทางการแพทย์เรื่องเพศตลอดจนข้อถกเถียงเกี่ยวเนื่องต่างๆ อันจะขยายตัวไปสู่ผู้คนในสังคมในวงกว้าง

ในแง่ความหมายว่าด้วยเพศ ผู้เขียนเห็นว่าช่วงเวลาดังกล่าวแสดงให้เห็นจุดปะทะที่ปรากฏชัดเจนในสองประเด็น ประเด็นแรก ระหว่างวิธีคิดว่าด้วยการส่งเสริมการคุมกำเนิดกับการต่อต้านการคุมกำเนิด และประเด็นถกเถียงที่ส่องว่าด้วยเรื่องเกี่ยวกับเพศในฐานะที่เป็น “ปัญหาสังคม” กล่าวได้ว่า ทั้งสองประเด็นเกี่ยวพันอย่างสำคัญกับความรู้ความเข้าใจว่าด้วยเพศและวิถีปฏิบัติทางเพศของผู้คนในสังคม อีกทั้งยังเกี่ยวพันกับนโยบายหรือมาตรการของรัฐ ทั้งในแง่ของบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข เรื่อยไปจนถึงวิธีคิดว่าด้วยการจัดการเรียนการสอนเพศศึกษาอันเป็นสิ่งที่แยกไม่ออกจากวิถีชีวิตทางเพศของผู้คนด้วยเช่นกัน ไม่เพียงแต่เท่านั้น ยังแสดงให้เห็นว่าข้อถกเถียงและปรากฏการณ์ดังกล่าวในสังคมไทยไม่ได้แยกขาดออกจากบริบทโลก แสดงให้เห็นว่าสังคมไทย (เช่นเดียวกับสังคมอื่นๆ) เป็นส่วนหนึ่งใน/ของกระบวนการเปลี่ยนแปลงระดับโลก

ดังที่กล่าวกันอย่างแพร่หลายว่า ทศวรรษ 1960-70 เป็นช่วงเวลาที่เราเรียกว่ายุคสมัยของการปฏิวัติทางเพศ (sexual revolution) โดยเฉพาะอย่างยิ่งสัมพันธ์กับปรากฏการณ์การแพร่หลายของยาเม็ดคุมกำเนิด ที่คล้ายจะเป็นคำมั่นสัญญาต่อสถานะเสรีในทางเพศมากขึ้น เนื่องจากเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การตั้งครรรค์หรือการผลิตลูกกลายมาเป็นทางเลือก หรืออีกนัยหนึ่งนับได้ว่าเป็นการปลดปล่อยมนุษย์ออกจากความกลัวการตั้งครรรค์ ไล่เรียงมาถึงการแพร่หลายขึ้นของสิ่งพิมพ์เรื่องเพศที่กล่าวถึงการร่วมเพศและความสุขทางเพศอย่างตรงไปตรงมา อาทิ การตีพิมพ์งานวิจัยทางเพศหลายชิ้นของสตูดินรีแพทย์ William Masters และนักจิตวิทยา Virginia Johnson ที่กล่าวถึงความสุขสมทางเพศในเชิงวัตถุวิสัยวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะหมวดหมายสำคัญหนึ่งคือ การ “ค้นพบ” การถึงจุดสุดยอดหลายครั้ง (multiorgasm) ของผู้หญิงอันมาจากการกระตุ้นเร้าบริเวณคลิตอริส (clitoris) (Nye, 1999: 307)

เมื่อเปรียบเทียบกับสังคมตะวันตกแล้ว สิ่งพิมพ์เรื่องเพศในสังคมไทย/สยามก็เริ่มปรากฏตามมา แม้จะยังกระจายอย่างจำกัดในช่วงเริ่มแรก ไล่เรียงมาตั้งแต่คู่มือเกี่ยวกับการเลือกคู่ การแต่งงาน จนมาถึงสิ่งพิมพ์เรื่องเพศในเชิงการแพทย์ โดยเฉพาะที่มีเป้าประสงค์เพื่อให้ความรู้เรื่องเพศในเชิงการแพทย์ ซึ่งบทความนี้จะเรียกว่า “งานเขียนแนวเพศศึกษา” (ดู ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2556a; Barné, 2002: 179-194) ดังจะพบได้ว่าเนื้อหามีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องไปตามทิศทางเดียวกัน (แต่ย่อมช้ากว่า) ความรู้วิทยาศาสตร์การแพทย์สมัยใหม่แบบตะวันตก แม้กระนั้น เมื่อถึงช่วงทศวรรษ 1970 งานเขียนแนวเพศศึกษาภาษาไทยก็มีการเขียนถึงและแปลงานเขียนอันโด่งดังของ William Masters และ Virginia Johnson อย่าง *Human sexual*

response (1966) ออกมาแล้ว เป็นต้น

ปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นว่า ช่วงเวลาดังกล่าวนับเป็นช่วงเวลาสำคัญที่อิทธิพลของความรู้ทางการแพทย์สมัยใหม่ในเรื่องเพศได้ขยายตัวในพื้นที่สาธารณะในสังคมไทยผ่านสื่อต่างๆ มากยิ่งขึ้น ผ่านกระบวนการที่ทำให้ความรู้ทางการแพทย์เป็นเรื่องที่เข้าถึงได้โดยทั่วไป ก่อนที่จะปรากฏอย่างแพร่หลายและเริ่มลงหลักปักฐานในเวลาอีกไม่ช้า ดังแสดงให้เห็นจากการบรรจุหลักสูตรการเรียนการสอนเพศศึกษาอย่างเป็นทางการในโรงเรียนในปี 1978 (พ.ศ.2521) รวมถึงการแพร่ขยายตัวของคอลัมน์แนวเพศศึกษาในหนังสือพิมพ์รายวัน เป็นต้น

บทความนี้จะมุ่งพิจารณาบริบททางสังคมที่เอื้อต่อการปรากฏและเผยแพร่งานเขียนแนวเพศศึกษาในสังคมไทย โดยมีจุดเน้นอยู่ที่ทศวรรษ 1960-70 โดยวางอยู่บนทฤษฎีที่ว่า การทำความเข้าใจประวัติศาสตร์เพศวิถีมีฐานะเป็นการทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ความรู้ทางการแพทย์ว่าด้วยเพศ พร้อมๆ ไปกับการทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ของสื่อสารมวลชนด้วย

ผู้เขียนแบ่งเนื้อหาที่เหลือนอกเป็น 5 ส่วน ส่วนแรกจะกล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์เพศวิถี ส่วนที่สอง นำเสนอประวัติศาสตร์นิพนธ์ของความรู้ทางการแพทย์เรื่องเพศสากลโดยสังเขป ส่วนที่สาม พิจารณาประวัติศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุขไทยในฐานะที่เป็นประวัติศาสตร์เพศวิถี ส่วนที่สี่ พิจารณาประวัติศาสตร์เพศวิถีไทยในฐานะที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกลายเป็นสื่อสารมวลชนของเรื่องเพศ และส่วนสุดท้ายเป็นส่วนสรุป

“ประวัติศาสตร์เพศวิถี” ในฐานะที่เป็นวิธีการศึกษา

ในฐานะที่การร่วมเพศเกี่ยวข้องอยู่กับการกำเนิด การร่วมเพศจึงสัมพันธ์และสำคัญต่อกระบวนการทางสังคม เพราะการกำเนิดหรือการสืบเผ่าพันธุ์ส่งผลต่อการดำรงอยู่และสืบเนื่องของสังคม หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นเรื่องของการผลิตซ้ำความสัมพันธ์ทางสังคม เรื่องเกี่ยวกับเพศจึงนับเป็นใจกลางสำคัญอันหนึ่งของความหมายว่าด้วยความเป็นมนุษย์และเกี่ยวข้องอยู่กับการกำกับควบคุมของสถาบันทางสังคมในทางใดทางหนึ่งมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นความคิดความเชื่อทางศาสนาไล่เรียงมาถึงวิทยาศาสตร์การแพทย์สมัยใหม่

งานศึกษาทั้งในสาขาวิชาประวัติศาสตร์และมานุษยวิทยาจำนวนมากแสดงให้เห็นว่าความคิดความเชื่อตลอดจนวิถีปฏิบัติทางเพศของมนุษย์ในแต่ละสังคมในแต่ละช่วงเวลานั้นเต็มไปด้วยความแตกต่างหลากหลายในรายละเอียด อย่างไรก็ตาม งานเขียนทางด้านประวัติศาสตร์สังคม โดยเฉพาะในแนวทางที่เรียกว่า “ประวัติศาสตร์เพศวิถี” (history of sexuality) ได้เสนอทฤษฎีที่ว่า ช่วงเปลี่ยนผ่านจากคริสต์ศตวรรษที่ 19 เข้าสู่ศตวรรษที่ 20 นั้น นับเป็นช่วงเวลาสำคัญที่กระแสดังกล่าวด้วยเรื่องเพศบางแบบเริ่มทรงอิทธิพล (ก่อนที่จะแผ่ขยายอิทธิพลไปในดินแดนต่างๆ ในโลก ภายใต้บริบทอาณานิคม) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในฐานะที่เรื่องเกี่ยวกับเพศกลายมาเป็นสิ่งที่ถูกกำกับดูแลอย่างเข้มข้น กว้างขวาง และเป็นระบบระเบียบอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน (Cocks & Houlbrook, 2006: 7-8; Foucault, 1978; Nye, 1999: 12, 113-114, 143-144; Waters, 2006)

ทรรศนึ่งดั่งกล่าวบุกเบิกโดยนักประวัติศาสตร์สังคม Michel Foucault นับตั้งแต่งานเล่มแรกของหนังสือชุด *The History of Sexuality* เป็นต้นมา (ออกในปี 1976 ในภาษาฝรั่งเศส ก่อนที่จะตีพิมพ์ฉบับภาษาอังกฤษครั้งแรกปี 1978) ข้อเสนอสำคัญของ Foucault เป็นต้นว่า สิ่งที่เราเรียกว่า “เพศวิถี” ของมนุษย์ ซึ่งกลายมาเป็นความหมายสำคัญว่าด้วยตัวตน/อัตลักษณ์ของมนุษย์นั้นเป็นสิ่งสร้างทางความหมาย (construction) หรืออีกนัยหนึ่งเป็นประดิษฐกรรม (invention) ของภาวะสมัยใหม่ที่ย้อนกลับไปได้ไม่ไกลกลางศตวรรษที่ 18 โดยเฉพาะอย่างยิ่งความหมายว่าด้วยความเป็นปรกติและผิดปกติทางเพศของผู้คนที่รัฐเข้ามาสอดส่องดูแลนั้นก็เป็นอิทธิพลจากความรู้ทางการแพทย์ในศตวรรษที่ 19 เหล่านี้กลายเป็นหลักหมายสำคัญที่นำไปสู่การศึกษาประวัติศาสตร์เพศวิถีอย่างแพร่หลายในเวลาต่อมา (ดู Cocks & Houlbrook, 2006 เป็นต้น)

ในแง่หนึ่ง งานเขียนของ Foucault ตลอดจนงานเขียนอีกจำนวนมากที่สืบสานแนวทางดังกล่าวเปิดไปสู่ข้อถกเถียงระหว่างวิธีคิดว่าด้วยการก่อสร้างทางความหมาย (constructionism) กับสารัตถะนิยม (essentialism) อันอาจกล่าวอย่างหยาบๆ ได้ว่า พฤติกรรมและประสบการณ์ทางร่างกายบางอย่างนั้นมีมาก่อนหน้าที่จะมีการเรียกชื่อให้มีความหมายขึ้นมา หรือพฤติกรรมและประสบการณ์นั้นเกิดขึ้นภายใต้การสร้างทางภาษา (ดู Brickell, 2006: 425-426) อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอในการที่จะเลยพ้นไปจากข้อถกเถียงดังกล่าวอาจเป็นไปได้โดยการตั้งถามต่อความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับประสบการณ์ทางร่างกายที่กำกับโดยสรีรวิทยาและกายวิภาคของมนุษย์ โดยที่การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์จะเป็นเครื่องมือที่จะช่วยทำให้เห็นความสัมพันธ์กระบวนกรก่อตัว และการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว (Nye, 1999: 3-10)

สำหรับบริบทของสังคมไทย ในงานวิจัย *ประวัติศาสตร์ของเพศวิถี* ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ (2551) รวบรวม เรียบเรียง และเสนอให้เห็นถึงความหลากหลายของความหมายว่าด้วยเพศในสังคมไทย/สยามนับแต่อดีตผ่านหลักฐานจำนวนมาก ไล่เรียงมาตั้งแต่บันทึกของมิชชันนารีมาจนถึงงานวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ทรรศนึ่งที่ว่าเพศวิถีที่เข้าใจกันในสังคมไทยปัจจุบันเป็นกระบวนการก่อร่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านการนำเข้าและเลือกรับคัดกรองของชนชั้นสูง (ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, 2551: 82-96) นั้นก็แสดงให้เห็นจุดยืนแบบการก่อสร้างทางความหมายได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม ในฐานะที่ขอบเขตทางเวลาของงานวิจัยดังกล่าวสิ้นสุดในช่วงสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงทำให้ “เรื่องราว” กระบวนการก่อตัวของเพศวิถีในสังคมไทยในงานชิ้นดังกล่าวยังคงไม่สิ้นสุด โดยเฉพาะหากจะพยายามเชื่อมต่อดีตมาสู่ปัจจุบัน เพราะหากมองจากจุดยืนของปัจจุบันแล้ว คงกล่าวได้ว่ากระบวนการก่อตัวของเพศวิถียังเป็นกระบวนการที่ดำเนินอยู่อย่างไม่สิ้นสุด

บทความนี้พยายามจะเชื่อมโยงและต่อเติมการทำความเข้าใจประวัติศาสตร์เรื่องเพศในสังคมไทยผ่านการทำความเข้าใจตำแหน่งหรือสถานะของสิ่งพิมพ์เรื่องเพศเชิงการแพทย์หรือที่อาจเรียกว่าสิ่งพิมพ์แนวเพศศึกษาที่ปรากฏขึ้นในช่วงทศวรรษ 1960-70 เข้ากับงานศึกษาก่อนหน้านี้ นอกจากงานของชลิดาภรณ์ (2551) ที่กล่าวข้างต้น ยังรวมถึงงานที่นำเสนอการก่อตัวและกระบวนการเชิงประวัติศาสตร์ของวาทกรรมความรู้ทางการแพทย์ในสังคมไทยอย่าง ธเนศ (2556a) และ ทวีศักดิ์ (2550) รวมไปถึงงานที่ศึกษากระบวนการสร้างความหมายว่าด้วยเพศวิถีแบบเพศเดียวกัน (homosexuality) ที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงสถานะของความรู้ทางการแพทย์โดยเฉพาะวาทกรรมจิตวิทยาและจิตเวชศาสตร์อย่าง เทอดศักดิ์ (2545) และงานของ Jackson

(1995, 1997) เป็นต้น ทั้งนี้ เนื่องจากผู้เขียนเห็นว่า กลุ่มงานเขียนแนวเพศศึกษาจัดว่าเป็นต้นธารสำคัญในกระบวนการสร้างและนำเสนอความรู้ความเข้าใจด้วยเพศในเชิงการแพทย์ โดยเฉพาะการร่วมเพศ ในสังคมไทย

สังเขปประวัติศาสตร์นิพนธ์ของความรู้ทางการแพทย์เรื่องเพศสภาพ

สำหรับในโลกตะวันตกช่วงเวลาที่รัฐสมัยใหม่กำลังก่อตัวขึ้น ปัญหาสุขภาพของผู้คนในฐานะที่เป็นประชากรจึงกลายมาเป็นปัญหาสำคัญของรัฐ ทั้งนี้ ช่วงเวลาดังกล่าวยังนับได้ว่าเป็นหลักหมยการก่อตัวของความเข้าใจทางเพศที่จะสืบเนื่องต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน กล่าวคือ การที่ปัญหาที่เกี่ยวกับเรื่องของเพศ (ตามความเข้าใจในเวลาต่อมา) ไม่ว่าจะเป็น ฮิสเทรียา, ประเด็นเรื่องโสเภณี, โรคติดต่อทางการร่วมเพศหรือการโรค, ตลอดจนเรื่องความสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง ซึ่งต่างก็ถูกนับว่าเป็นปัญหาในทางการแพทย์ ทว่าไม่เคยถูกจัดประเภทร่วมกันในฐานะที่เป็นปัญหาทางเพศมาก่อน กลายมาเป็นประเด็นปัญหาเชิงเพศ (sexual problems) ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนกระทั่งกล่าวได้ว่า ความรู้ความเข้าใจเชิงเพศ (sexuality) ในแบบสมัยใหม่ โดยเฉพาะการจำแนกแจกแจงจัดประเภทให้เป็น “ความปกติ” (normal) และ “พยาธิสภาพ” (pathological) หรือ “ความเบี่ยงเบน” (deviation) เพิ่งถูกสร้างขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวนั่นเอง (Foucault, 1978; Nye, 1999: 113-114)

สำหรับสังคมยุโรปช่วงศตวรรษที่ 19 ความเปลี่ยนแปลงสำคัญหนึ่งอยู่ที่การขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็วหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรม ภายใต้บริบททางความคิดที่ทฤษฎีวิวัฒนาการของ Charles Darwin และทฤษฎีประชากรของ Thomas Malthus กำลังทรงอิทธิพล สุขภาพร่างกายของผู้คนจึงถูกเชื่อมโยงเข้ากับ “เรือนร่างเชิง/ของสังคม” (social body) ผ่านคำอธิบายในเชิงชีวอินทรีย์ (organic) ความคิดทำนองดังกล่าวพัฒนามาเป็นศาสตร์ที่เรียกว่า “eugenics”³ ที่มุ่งหมายปรับปรุง “เชื้อพันธุ์” ของประชากรให้มีคุณภาพ การควบคุมเรื่องเพศและความคิดต่อการเรียนการสอนเพศศึกษาก็นับว่าขยายตัวขึ้นในบริบทนี้ โดยเฉพาะ “พฤติกรรมทางเพศ” ของผู้คนที่เริ่มถูกจัดประเภทด้วยกรอบคิดทางจิตเวชศาสตร์ (psychiatry) ให้เป็นสภาวะปกติ/ธรรมชาติหรือสภาวะเบี่ยงเบนหรือวิถิดาร (perversions) (Waters, 2006: 43-44)

กล่าวอีกนัยหนึ่ง ช่วงเวลาดังกล่าวก็คือช่วงเวลาที่นักประวัติศาสตร์ในเวลาต่อมาจัดเป็นช่วงระลอกแรกในการก่อตัวของสิ่งที่เรียกว่า “sexology” ในภาษาอังกฤษ หรือ “Sexualwissenschaft” ในภาษาเยอรมัน ที่แปลตรงตัวได้ว่าหมายถึง “ศาสตร์ว่าด้วยเพศ/เซ็กส์” (the science of sex) อันนับเนื่องได้ว่าก่อตัวขึ้นในช่วงระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 1840-1880 ในโลกภาษาเยอรมัน ขยายอิทธิพลไปสู่ภาคพื้นทวีปยุโรปและโลกภาษาอังกฤษ ไปจนถึงดินแดนอื่นๆ ในโลกผ่านการแปลหนังสือและตำราในกระแสความคิดนี้ (Bauer, 2009; Béjin, 1985: 181-182; Hekma, 1989: 181-186; Nye, 1999) ทั้งนี้ การศึกษาเกี่ยวกับเพศในระยะนี้เจาะจงอยู่ที่การนิยามความหมายและอธิบายแบบแผนพฤติกรรมทางเพศต่างๆ ผ่านกรอบว่าด้วยความปกติและความเบี่ยงเบนหรือพยาธิสภาพ การจัดประเภท “พฤติกรรมทางเพศ” ที่ถูกถือว่าผิดเพี้ยนไปจากสภาวะความเป็นปกติ (abnormality/pathological) ที่ยังคงมีการใช้กันอยู่ถึงทุกวันนี้ (แม้ว่าบ้างก็ไม่ได้มีความหมาย

เดิม) ไม่ว่าจะเป็น exhibitionism, masochism, sadism, paedophilia รวมไปถึง homo-sexuality (homosexuality) และ hetero-sexuality (heterosexuality) ก็เป็นผลผลิตที่เกิดขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 นี้ด้วย (Hekma, 1989; Waters, 2006: 45)

ในเวลาต่อมา ตั้งแต่ช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง นับว่าเป็นช่วงที่กระแสถกเถียงเรื่องเพศ โดยเฉพาะเรื่องของการคุมกำเนิดและกระแสการปลดปล่อยทางเพศขยายตัวขึ้นอย่างมาก จนกระทั่งนับได้ว่า กลายมาเป็นระลอกที่สองของ “sexology” ที่ปรากฏขึ้นในช่วงระหว่างคริสต์ศตวรรษ 1920-1950 โดยระลอกที่สองนี้เองที่นักประวัติศาสตร์ André Béjin ขนานนามให้ว่าเป็นยุคของ “orgasmology” หรือการเป็นศาสตร์อันมีความมุ่งหมายว่าด้วยการบรรลุความสุขสุดยอดหรือจุดสุดยอดทางเพศ (orgasm) ทั้งนี้ ยังรวมถึงการขยายพรมแดนไปสู่การบำบัดความผิดปกติหรือความบกพร่องในทางเพศ โดยเฉพาะที่เรียกว่า “การบำบัดทางจิตใจ” หรือที่บ้างก็แปลว่า “จิตบำบัด” (psychotherapy) (Béjin, 1985: 181-182; Nye, 1999: 329-331) ซึ่ง Béjin (1985) เรียกว่าเป็น “การบำบัดความสุขสุดยอดทางเพศ” (osgasmotherapy) ด้วย

หลังสงครามโลกครั้งที่สองนับได้ว่าเป็นช่วงเวลาอันถึงจุดสุดยอดของผู้เชี่ยวชาญทางด้าน sexology ในโลกตะวันตก ซึ่งย้าย “ศูนย์กลาง” ไปอยู่ที่สหรัฐอเมริกาเรียบร้อยแล้ว ไม่ว่าจะเรียกว่าเป็นจิตบำบัดหรือเพศบำบัด (sex therapy) ก็ตาม ดังที่พบการขยายตัวของงานเขียนสิ่งตีพิมพ์แนะนำเรื่องเพศอย่างแพร่หลาย รวมถึงการศึกษาและตีพิมพ์งานวิจัยว่าด้วยพฤติกรรมทางเพศของผู้คน¹ นับตั้งแต่งานวิจัยของ Alfred Kinsey และคณะสองเล่มที่เรียกรวมๆ ว่า “รายงานคินซี” (Kinsey Reports) อันหมายถึง *Sexual Behavior in the Human Male* ตีพิมพ์ปี 1948 และ *Sexual Behavior in the Human Female* ตีพิมพ์ปี 1953 ตลอดจนงาน *Human Sexual Response* ของ William Masters และ Virginia Johnson ซึ่งออกในปี 1966 (Waters, 2006: 48-49)

อย่างไรก็ตาม นักประวัติศาสตร์ Chris Waters (2006: 49-50) เห็นว่า หากนับว่าช่วงสองทศวรรษหลังปี 1945 เป็นจุดสูงสุดของแวดวง sexology แล้ว จนกระทั่งถึงในช่วงปลายทศวรรษ 1960 และเรื่อยมาก็ นับได้ว่าเป็นช่วง “ชาลง” โดยเฉพาะด้วยการปรากฏขึ้นของกระแสการเคลื่อนไหวต่อต้านวิธีคิดแบบจิตเวชศาสตร์ (anti-psychiatry movement) ซึ่งผนึกกำลังร่วมกับกระแสการเคลื่อนไหวของกลุ่มเฟมินิสต์ และกลุ่มเกย์ในสหรัฐอเมริกา กระแสดังกล่าวตั้งคำถามว่าด้วยความหมายของ “ความเป็นปกติ” และ “ความเป็นธรรมชาติ” ที่เป็นคำอธิบายในเชิงการแพทย์ว่า ทั้งสองคำนี้ถูกใช้ภายใต้อคติทางเพศภาวะที่สร้างให้เป็นบรรทัดฐานทางเพศบางแบบ ความรู้ทางการแพทย์จึงนับเป็นการอำรงอคติทางวัฒนธรรมนี้เอาไว้ ทั้งนี้ Waters ยังกล่าวอีกว่า ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาแวดวง sexology ก็ไม่สามารถผูกขาดอำนาจในการอธิบายเรื่องเกี่ยวกับเพศได้อีก (Waters, 2006: 50)

ประวัติศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุขไทยในฐานะที่เป็นการก่อตัวของเพศวิถี

ในฐานะที่กำลังแรงงานเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญของสังคม สำหรับสังคมไทยแล้วการเข้ามาของความรู้ทางการแพทย์และสาธารณสุขสมัยใหม่จากตะวันตกจึงมีบทบาทสำคัญต่อประเด็นว่าด้วยประชากร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี 1932 (พ.ศ.2475) ที่นำไปสู่การขยายตัวของระบบสาธารณสุข กล่าวได้ว่า ด้วยความคิดเกี่ยวกับคุณภาพของประชากร เรื่องเกี่ยวกับเพศของผู้คน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเจริญพันธุ์, การคุมกำเนิด, โสเภณี, กามโรค ฯลฯ จึงกลายมาเป็นเรื่องที่ได้รับการอธิบายผ่านกรอบของวิธีคิดทางการแพทย์เป็นสำคัญ (ดู ก้องสกล กวินรวีกุล, 2545; ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2533, 2542; ทวีศักดิ์ เผือกสม, 2550 เป็นต้น) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเรื่องเพศของผู้คน (ในฐานะประชากร) จึงกลายมาเป็นเรื่องที่รัฐมุ่งให้ความสนใจ

กล่าวคือ ด้วยทฤษฎะที่มองประชากรเป็นกำลังแรงงานสำหรับการผลิต (ตลอดจนเป็นผู้บริโภคในระบบเศรษฐกิจ) ประเด็นทางด้านประชากรจึงเป็นเป้าหมายสำคัญของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของการเพิ่มปริมาณประชากรและการพัฒนาประสิทธิภาพหรือคุณภาพของประชากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการก่อและขยายตัวของรัฐ หรือที่เรียกกันในสังคมไทยยุคจอมพล ป. พิบูลสงครามช่วงแรก (1938-1944) ว่าเป็นยุคของ “การสร้างชาติ” (ก้องสกล กวินรวีกุล, 2545; ทวีศักดิ์ เผือกสม, 2550: 176-196)

ถึงแม้จะไม่ปรากฏชัดเจนว่าวิธีคิดว่าด้วย “ยูจีนิกส์” (eugenics) เข้าสู่สังคมไทยอย่างไรและตั้งแต่เมื่อไร แต่งานศึกษาของก้องสกล (2545) เสนอให้เห็นว่าในช่วงยุคสร้างชาติของจอมพล ป. พิบูลสงคราม วิธีคิดดังกล่าวเข้ามามีอิทธิพลต่อการปกครองของรัฐสมัยนั้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในนโยบายและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการสมรสและการสืบพันธุ์ของประชากร อาทิ การให้ผู้ที่จะสมรสต้องได้รับการตรวจทางการแพทย์ก่อนสมรส ขณะที่หากพบว่าคู่สมรสมีร่างกายไม่สมบูรณ์จะให้รักษาก่อน ซึ่งโรคที่ถือว่ารัฐมุ่งป้องกันและกำจัดคือกามโรคตลอดจนโรคทางพันธุกรรมอื่นๆ นอกจากนั้น ยังหมายรวมถึงการกำหนดอายุที่เหมาะสมต่อการสมรสด้วย เป็นต้น (ก้องสกล กวินรวีกุล, 2545: 35-36, 38)

ทั้งนี้ โดยกลไกสำคัญอันหนึ่งคือการก่อตั้งกระทรวงสาธารณสุขขึ้นเมื่อปี 1942 (พ.ศ.2485) ซึ่งส่งผลให้วิธีคิดว่าด้วยการเร่งรัดการมีลูกสามารถดำเนินไปอย่างเป็นกระบวนการ ตั้งแต่การสร้างจิตสำนึกให้หญิงสาวดูแลสุขภาพเพื่อที่จะเป็นแม่พันธุ์ที่ดีก่อนสมรส เสนอคำกล่าวอย่างเช่น “สมรสเมื่อวัยหนุ่มสาวทำให้ชาติเจริญ”, การสร้าง “วันธัมผัวเมีย” เพื่อสนับสนุนสถาบันครอบครัวให้มั่นคง, รวมถึงการจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการสมรส ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข, และการตีพิมพ์หนังสือ *คู่มือสมรส* (โดยกระทรวงสาธารณสุขอีกเช่นกัน) ในปี 1943 (พ.ศ.2486) (ก้องสกล กวินรวีกุล, 2545: 39, 42, 46-47; ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2542: 128-129)

ขณะที่ความพยายามริเริ่มการเรียนการสอน “เพศศึกษา” ในระบบโรงเรียนก็เริ่มขึ้นในปีเดียวกับการตั้งกระทรวงสาธารณสุข (1942) ภายใต้การดำเนินการของสำนักวัฒนธรรมทางจิตใจ สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ โดยได้มีการตั้งคณะกรรมการวางหลักสูตรเพศศึกษาขึ้น แต่การดำเนินการก็ต้องหยุดชะงักไปเพราะสงครามโลกครั้งที่สอง ก่อนจะได้มีการรื้อฟื้นกลับมาก็ต้องรอจนถึงปี 1953 (พ.ศ.2496) โดยเลือกกรรมการชุด

เดิมขึ้นมาทำต่อ ผลการดำเนินงานดังกล่าวปรากฏหลักฐานออกมาเป็นรายงาน *แนวสอนเพศศึกษา สำหรับชั้นอนุบาล ชั้นประถม ชั้นมัธยม และเตรียมอุดมศึกษา* ที่ออกในปี 1958 (พ.ศ.2501) โดยคณะกรรมการอบรมวัฒนธรรมทางจิตใจสำหรับเด็ก ภายใต้สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ (คณะกรรมการอบรมวัฒนธรรมทางจิตใจสำหรับเด็ก, 2501) กระนั้นก็ไม่ได้มีการดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมต่อมา อันที่จริง กว่าที่เนื้อหาเพศศึกษาจะได้รับบรรจุในระบบโรงเรียนก็ต้องรอไปจนถึงปี 1978 (พ.ศ.2521) ด้วยเหตุผลทำนองว่าในช่วงเวลาก่อนหน้านี้ในสังคมไทยยังไม่พร้อมสำหรับการเรียนการสอนเพศศึกษาอย่างเป็นทางการในระบบโรงเรียน (ระวีวรรณ แสงฉาย, 2538: 89-101)

ทั้งนี้ แม้ว่าวิธีคิดว่าด้วยการส่งเสริมการมีลูกจะเป็นวิธีคิดหลักกว่าด้วยประชากรของรัฐแต่ก็ไม่ได้ครอบครองพื้นที่ทางความคิดอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด กล่าวคือ วิธีคิดเกี่ยวกับการคุมกำเนิดก็ไหลเวียนอยู่ในสังคม ทั้งที่นับว่าเป็นวิธีคิดและปฏิบัติการที่มีอยู่ก่อนหน้าอยู่แล้วอย่างการหลังภายนอกในขณะร่วมเพศและการทำแท้ง จนมาถึงความรู้และวิธีการคุมกำเนิดแบบการแพทย์สมัยใหม่ที่น่าเข้ามาจากตะวันตกซึ่งพบหลักฐานว่าสามารถนับย้อนไปได้อย่างช้าถึงทศวรรษ 1920 (ทศวรรษ 2460-70) และเรื่อยมา แม้ว่าจะค่อนข้างจำกัดอยู่ในแวดวงการแพทย์เป็นหลัก ทั้งห้วงอนามัย การทำหมัน ยาฆ่าเชื้อสฤจิ ที่ครอบปากมดลูก รวมไปถึงถุงยางอนามัย เป็นต้น (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2542: 80-82; เตียง ผาตโธสง, 2535; สดก เปล่งวานิช, 2520)

อย่างไรก็ตาม ด้วยภาวะทางสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อวิถีชีวิตของผู้คนขึ้นกับเงินตรามากขึ้น ความต้องการคุมกำเนิดก็เริ่มขยายตัวขึ้นตามไปด้วย กระนั้นกว่าที่วิธีคิดด้านการคุมกำเนิดจะก่อตัวในระดับรัฐก็ต้องรอจนถึงช่วงทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา เมื่อนักวิชาการจำนวนหนึ่ง ทั้งทางการแพทย์ นักเศรษฐศาสตร์ประชากร และนักรัฐศาสตร์ เสนอว่าการเพิ่มประชากรในอัตราที่สูงจะนำไปสู่ปัญหาสังคม ในช่วงเวลาเดียวกันนั้นเอง ธนาคารโลกเข้ามาทำวิจัยเพื่อเสนอแนวทางต่อการพัฒนาเศรษฐกิจทุนนิยม ข้อเสนอประการหนึ่งก็อยู่ที่ให้เผยแพร่ความรู้ด้านการคุมกำเนิดด้วย จนกระทั่งถึงปี 1970 (พ.ศ.2513) รัฐบาลไทยประกาศนโยบายวางแผนครอบครัวแห่งชาติเข้ามารับบทบาทในด้านการส่งเสริมการคุมกำเนิดอย่างเต็มตัว (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2542: 82-84, 147-153)

ในแง่นี้ การขยายตัวขึ้นของวิธีคิดตลอดจนประสิทธิภาพของเทคโนโลยีการคุมกำเนิดทำให้ถึงที่สุดแล้วการคุมกำเนิดกลายมาเป็นทางเลือก กล่าวคือ สามารถกำหนดได้ว่าการร่วมเพศจะนำไปสู่การตั้งครรภ์หรือไม่ก็ได้ การร่วมเพศจึงไม่ได้นำไปสู่การตั้งครรภ์เสมอไป ดังนั้น ความหมายของการร่วมเพศกับการเจริญพันธุ์จึงสามารถแยกขาดออกจากกันได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความรู้และเทคโนโลยีการคุมกำเนิดที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงความหมายว่าด้วยการร่วมเพศให้เคลื่อนเข้าสู่กิจกรรมที่เสร็จสิ้นในตัวเองมากยิ่งขึ้น (ณภัค เสรีรักษ์, 2557; Wouters, 2003) ดังที่มักจะกล่าวกันว่าการแพร่หลายของยาเม็ดคุมกำเนิดในช่วงทศวรรษ 1960 เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดสถานการณ์ที่เรียกกันในเวลาต่อมาว่าการปฏิวัติทางเพศ

ประวัติศาสตร์เพศวิถีไทยกับกระบวนการกลายเป็นมวลชนของสื่อสิ่งพิมพ์เชิงเพศ

กล่าวได้ว่า หลักหมายสำคัญหนึ่งในทางประวัติศาสตร์ความคิดของสังคมไทย/สยาม (หรือชนชั้นนำสยาม) อยู่ในงานเขียนชิ้นสำคัญในสมัยรัชกาลที่ 4 คือ *หนังสือแสดงกิจจานุกิจ* โดยเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ข้าบุนนาค) ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 1867 (พ.ศ.2410) งานเขียนชิ้นนี้นับว่าแสดงให้เห็นจุดเปลี่ยนสำคัญเพราะเป็นการตีความพุทธศาสนาภายใต้อิทธิพลของวิธีคิดแบบ “วิทยาศาสตร์/เหตุผลนิยม” โดยเฉพาะที่กล่าวได้ว่า แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงญาณวิทยา (epistemological shift) ภายใต้การขยายตัวของบรรยากาตทางวัฒนธรรมของโลกแบบวิกตอเรียน (Victorian ecumene) (Breckenridge 1989, อ้างถึงใน Peleggi, 2007: 14, 153-155)

สำหรับเนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวกับเพศ *หนังสือแสดงกิจจานุกิจ* เสนอพรรณสะท้อนความต้องการทางเพศในฐานะที่เป็นเรื่อง “ตามธรรมชาติ” เมื่อประกอบกับวิธีคิดที่มองธรรมชาติของผู้หญิงและผู้ชายอย่างแตกต่างกัน จึงเสนอว่าการมีเมียหลายคนของผู้ชาย (ซึ่งเป็นพฤติกรรมของชนชั้นสูงสยาม) จะสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์มากกว่าการมีเมียคนเดียว เพราะหากมีเมียคนเดียวแล้วผู้ชายเกิดความต้องการทางเพศ แต่ผู้หญิงอยู่ในช่วงมีประจำเดือน ผู้ชายจะไม่สามารถระบายกำหนดได้ เป็นต้น คำอธิบายลักษณะนี้จึงเปรียบได้กับความพยายามในการ “ปกป้องลัทธิหัวเดียวหลายเมีย” ที่แพร่หลายในสังคมสยาม โดยเฉพาะในหมู่ชนชั้นสูง (Reynolds, 2006) เช่นเดียวกับเรื่องราวหรือปรากฏการณ์ต่างๆ ที่หนังสือนี้กล่าวถึง เนื้อหาของหนังสือดังกล่าวจึงไม่ได้เป็นแต่เพียงคำอธิบายถึงปรากฏการณ์หรือสิ่งต่างๆ ในตัวของมันเองตามความหมายของ “กิจจานุกิจ” อันเป็นชื่อหนังสือ ทว่าล้วนแต่มีนัยทางสังคมการเมืองภายใต้บริบทของยุคสมัยแบบวิกตอเรียน

ถึงกระนั้น ความต้องการตามธรรมชาติก็เชื่อว่าจะถูกพิจารณาอย่างไม่จำกัด ด้วยฐานะที่เรื่องเพศเกี่ยวพันอยู่กับการสืบพันธุ์ การหลั่งน้ำอสุจิของผู้ชายนั้นก็ถูกมองว่าเกี่ยวพันอยู่กับ “พลังชีวิต” ที่ไม่ใช่จะหลังอย่างไม่มี การควบคุม นักคิดในสมัยรัชกาลที่ 5 อย่างเทียนวรรณ (2544) นั้นเห็นว่าการร่วมเพศ (โดยเฉพาะจงที่การหลั่งน้ำอสุจิของเพศชาย) จะทำให้เสียสุขภาพ สูญเสียพลังชีวิต เสียสายตา เป็นอัมพาต หนองในลำไส้สภาวะ ฯลฯ ซึ่งเป็นเหตุให้อายุสั้น จึงแนะนำให้ผู้ชายพยายามควบคุมการร่วมเพศ ควร “อดอมอมเมื่อบ้างในการสังวาส” (เทียนวรรณ, 2544: 42) ในแง่หนึ่ง อาจกล่าวได้ว่า ทรศนะของเทียนวรรณแสดงให้เห็นอิทธิพลของความรู้ทางการแพทย์จากตะวันตกที่มองเรื่องเพศเป็นสิ่งชั่วร้าย แต่นั่นก็เป็นความรู้ทางการแพทย์แบบก่อนสมัยใหม่ (ดู ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2556a) ประกอบกับช่วงเวลาดังกล่าวยังเป็นช่วงที่กามโรคยังแพร่หลาย ความเห็นของเทียนวรรณจึงปะปนกันอยู่ระหว่างเพศในฐานะที่เป็นธรรมชาติที่ชั่วร้ายกับการร่วมเพศที่นำไปสู่โรคติดต่อทางเพศ

อย่างไรก็ดี ทรศนะที่มองเรื่องเพศในฐานะที่เป็นสิ่งชั่วร้ายตามธรรมชาติก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไปเมื่อความรู้ทางการแพทย์สมัยใหม่แพร่เข้ามา ดังเช่นใน ตำราเสนาหา ว่าด้วยความรักอย่างสูงสุดในโลก เขียนโดยแพทย์คือ เหลียง ศรีจันทร์ ตีพิมพ์ช่วง 1910-20 เสนอว่า “กามคุณเป็นกิจแห่งความเจริญของมนุษย์และสัตว์ทั่วไป ธรรมชาติสร้างสมมาให้ซึ่งสัตว์และมนุษย์ธรรมดาจะละเว้นไม่ได้... ถ้าสัตว์ใดถูกตัดกามคุณออกแล้ว ชีวิตก็枉เหงา ปราศจากความรื่นเริง... มนุษย์เราถ้าถูกตัดกามคุณออกแล้วอายุก็สั้นเหมือนกัน ตามซึ่งแพทย์ได้จัด

รายงานไว้เป็นจำนวนมาก” (เหล็ง ศรีจันทร์ 2469, อ้างถึงใน ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2556a: 241, เน้นโดยผู้เขียน) ถึงกระนั้น วรรณคดีการร่วมเพศในฐานะที่เป็นความสุขที่ไม่ใช่กิจกรรมที่เสร็จสิ้นในตัวเอง ภายใต้บรรยากาศของวิถีคิดที่มองประชากรตลอดจนครอบครัวเป็นหน่วยการผลิตของสังคม การร่วมเพศจึงถูกเน้นย้ำถึงความสำคัญของการสืบเผ่าพันธุ์ด้วย ดังที่พบว่า ในตำราเรื่องเพศ *กามวิกรม* ตีพิมพ์ในปี 1935 (พ.ศ. 2478) เขียนโดย จันทรมหาจักร และ ก.กมลภินันท์ เสนอว่า “ผลของการประกอบเมถุนก็จักไปเพื่อการสืบพันธุ์ที่ดี มิใช่เพื่อการสนุกสนานในชีวิตประจำวันอย่างเดียว” (จันทรมหาจักร และ ก.กมลภินันท์ 2478, อ้างถึงใน ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2556b: 92)⁶

ในขณะที่สิ่งพิมพ์ที่ออกโดยกระทรวงสาธารณสุขที่เพิ่งตั้งขึ้นใหม่ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามอย่าง *คู่มือสมรส* (1943) นั้นก็พยายามเสนอให้เห็นความสำคัญของการเพิ่มประชากร โดยการเชื่อมโยงความสำคัญของการเป็นพ่อเป็นแม่เป็นลูกเป็นหลานในระดับครอบครัวหรือวงศ์ตระกูลไปสู่การเป็นพลเมืองของชาติที่เข้มแข็ง (ก้องสกล กวินรวีกุล, 2545: 35-36, 39) ความหมายของการร่วมเพศในลักษณะนี้จึงมุ่งเน้นไปที่การสืบพันธุ์เป็นหลัก กระทั่งในเวลาต่อมาเมื่อวิถีคิดที่ว่าการมีลูกมากเป็นภาระทางเศรษฐกิจมากกว่าที่จะเป็นกำลังแรงงานแพร่ขยายตัวจนเรียกได้ว่าเป็นบรรยากาศที่แนวคิดสนับสนุนการคุมกำเนิดเริ่มแพร่หลายสวนทางกับแนวทางการส่งเสริมการมีลูก (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2533, 2542) ในหนังสือ *วิชาการครองเรือน-ครองรัก* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 1951 (พ.ศ. 2494) หลวงวิจิตรวาทการ (2523: 358-359) ปากเสียงคนสำคัญของการส่งเสริมการมีลูกก็ยังคงเสนอพรรณนาที่ว่า “เมื่ออยู่ด้วยกันเป็นสามีภรรยา ก็จะต้องมีลูก ขออย่าได้กลัวในเรื่องการมีลูก... การคุมกำเนิดตั้งแต่เริ่มแรกที่แต่งงานกัน เป็นการเห็นแก่ตัว เป็นบาป และเป็นการตัดทอนความเจริญในอนาคตของตนเอง”⁷

กล่าวได้ว่า นับตั้งแต่ทศวรรษ 1920 เรื่อยมาถึงทศวรรษ 1950 พบว่าหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเพศแพร่หลายขึ้นอย่างมากในสังคมไทย/สยาม ทั้งที่เป็นตำราคู่มือเรื่องเพศซึ่งอิงอยู่กับวิถีคิดเชิงโหราศาสตร์ ตำราแนะนำเรื่องเพศซึ่งอิงอยู่กับวิทยาศาสตร์การแพทย์ ตลอดจนสื่อร่ำอารมณ์ทางเพศ (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2556a: 241-242) ในแง่หนึ่ง การขยายตัวเหล่านี้ไม่เพียงแต่ทำให้เห็นว่าผู้คนสนใจเรื่องเกี่ยวกับเพศมากขึ้น ทว่ายังอาจทำความเข้าใจได้ด้วยว่า การขยายตัวของหนังสือเรื่องเพศแสดงให้เห็นถึงการแพร่ขยายตัวของความรู้ทางการแพทย์สมัยใหม่ไปสู่ผู้คนที่ไม่ใช่แพทย์มากขึ้น และแสดงให้เห็นมากขึ้นเรื่อยๆ ว่าแพทย์กลายมาเป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทสำคัญต่อวิถีคิดด้วยเรื่องเพศของผู้คน โดยเฉพาะกลายมาเป็นผู้มีอำนาจในการตรวจตราหรือวินิจฉัยร่างกายและชีวิตทางเพศของผู้คน ในหนังสือสำหรับแพทย์อย่าง *วิธีตรวจโรค* ตีพิมพ์ปี 1952 (พ.ศ. 2495) มีการเสนอแนะว่าแพทย์สามารถถามถึงชีวิตทางเพศของผู้คนได้อย่างตรงไปตรงมา นับตั้งแต่เรื่องความสุขทางเพศ ชีวิตสมรส การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง ไปจนถึงรายละเอียดของการหลั่งน้ำอสุจิภายในหรือภายนอกในระหว่างการร่วมเพศ (ดู ทวีศักดิ์ เผือกสม, 2550: 195-196)

สำหรับงานเขียนเชิงวิทยาศาสตร์การแพทย์ที่ออกมาในช่วงนั้น แสดงให้เห็นการแพร่เข้ามาของวิชาความรู้ที่เรียกว่า “sexology” ที่บ้างก็ทับศัพท์เป็น “เซ็กโซโลยี” หรือ “เซ็กโซลยี” รวมถึงการแปลเป็นไทยว่า “เพศศาสตร์” หรือ “เพศวิทยา” ความรู้ทางการแพทย์แนวนี้นี้ได้ถูกนำมาตีพิมพ์ทั้งในลักษณะที่เป็นหนังสือ

ตำรา รวมไปถึงในลักษณะของนิตยสารด้วย เช่น นิตยสารปัญหาชีวิต เริ่มจำหน่ายปี 1947 (พ.ศ.2490) และ นิตยสารวิทยาศาสตร์ทางเพศ ออกจำหน่ายปี 1950 (พ.ศ.2493) เป็นต้น หลักฐานหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่างานเขียนประเภทนี้มีความแพร่หลายปรากฏอยู่ใน “คำนำ” หนังสือ *วิชาการครองเรือน-ครองรัก* โดย หลวงวิจิตรวาทการ (2523) ดังที่กล่าวว่า

หนังสือเรื่องนี้ ไม่ใช่วิชาการทางเพศ หรือที่เรียกกันว่า “เซ็กส์” หรือ เซ็กโซลอยี่ ขอบเขตของหนังสือเรื่องนี้เป็นเพียงจิตวิทยาแห่งชีวิตสมรส... ข้าพเจ้าได้สังเกตเห็นว่า หนังสือตำราต่างๆ เกี่ยวกับทางแพทย์ กิตี ทางเพศ ซึ่งเรียกว่า เซ็กโซลอยี่ก็ดี ได้มีผู้สนใจเขียนกันมากแล้ว และหนังสือตำราเหล่านั้น ก็มีประโยชน์มากด้วย แต่ดูเหมือนว่า เรายังขาดหนังสือตำราที่เกี่ยวกับจิตวิทยาทางครอบครัว ซึ่งมีความสำคัญยิ่งใหญ่มากเหมือนกัน (เน้นโดยผู้เขียน)

อาจกล่าวได้ว่า งานเขียนแนวเพศศึกษาในตลาดหนังสือไทยช่วงทศวรรษ 1950 นับว่าสะท้อนแสดงสถานการณ์ของ “เพศวิทยา” สาขาสากล/ตะวันตกหลังสงครามโลกครั้งที่สองได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ แสดงให้เห็นการย้ายศูนย์กลางของแวดวงเพศวิทยาไปสู่สหรัฐอเมริกา นิตยสารวิทยาศาสตร์ทางเพศ นั้นกล่าวถึงงานวิจัยของ Alfred Kinsey และงานเขียนของนักเพศวิทยา/แพทย์อเมริกันอยู่บ่อยครั้ง ทั้งยังรวมถึงความพยายามในการรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมทางเพศของผู้อ่านจากแบบสอบถามที่รวมอยู่ในตัวเล่มนิตยสาร ซึ่งน่าจะได้รับอิทธิพลจากงานของ Kinsey ด้วย

การปรากฏขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวยังสอดคล้องกับกระแสการฟื้นตัวจากภาวะสงครามโลกครั้งที่สองของกิจการสำนักพิมพ์และนิตยสาร ที่กลับมาขยายตัวอีกครั้งหนึ่ง ทั้งในแง่ของต้นทุนกระดาษที่ถูกลงและเทคโนโลยีการพิมพ์ที่ก้าวหน้าขึ้น (คณะทำงานประวัติการพิมพ์ในประเทศไทย, 2549: 230-231, 289-290) ถึงกระนั้น แม้จะพบว่ามีกรขยายตัวขึ้นของสิ่งพิมพ์ที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับเพศ แต่วิธีคิดหรือความรู้ที่มีการถ่ายทอดดังกล่าวคงยังไม่แพร่หลายมากนัก เนื่องจากการอ่านและการเขียนยังเป็นกิจกรรมที่ไม่ได้เป็นไปอย่างกว้างขวางทั่วไปในสังคม กล่าวคือ แม้ว่าการเขียนหนังสือจะเริ่มเป็นอาชีพได้ตั้งแต่วรรพศตวรรษ 1920 แต่ก็ยังกระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพฯ และยังคงจำกัดอยู่ในกลุ่มผู้อ่านที่เป็นปัญญาชน (คณะทำงานประวัติการพิมพ์ในประเทศไทย, 2549: 122-124) เนื่องจาก สำหรับผู้บริโภคสื่อแล้ว การอ่านการเขียนเป็นกิจกรรมที่ต้องการทักษะทางการภาษาที่ต่างไปจากการฟังและการพูด ทั้งนี้ ข้อมูลสถิติแสดงว่า เมื่อปี 1950 (พ.ศ.2493) อัตราการรู้หนังสือของประชากรอยู่ที่ร้อยละ 33 ก่อนจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 85 ในปี 1980 (พ.ศ.2522) การเพิ่มจำนวนดังกล่าวถือเป็นผลจากการส่งเสริมการศึกษาภาคบังคับอย่างต่อเนื่อง ซึ่งครอบคลุมทั่วทั้งประเทศเป็นครั้งแรกเมื่อปี 1952 (พ.ศ.2495) ที่สามารถบังคับใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาได้ทั่วประเทศ ก่อนที่การศึกษาระดับมัธยมจะขยายตัวในเวลาต่อมา (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2542: 50-51, 55-56; มัสแคต, 2536: 153)

ปลายทศวรรษ 1950 บรรยากาศการเมืองแบบเผด็จการเกี่ยวพันอย่างสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงของแวดวงสิ่งพิมพ์ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ และนิตยสาร กล่าวคือ สำหรับหนังสือพิมพ์นั้นก็ลดการนำเสนอใน

เชิงวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองลง และเปลี่ยนไปสู่การขยายตัวของข่าวอาชญากรรม ข่าวพหุติกรรมทางเพศ ตลอดจนเรื่องบันเทิงต่างๆ ขณะที่นิตยสารก็เปิดพื้นที่ให้นวนิยาย เรื่องสั้น วรรณกรรมแปล และสารคดีความรู้ ขยายตัว (คณะทำงานประวัติการพิมพ์ในประเทศไทย, 2549: 166-167, 171, 230-231) สำหรับหนังสือพิมพ์แล้ว กล่าวได้ว่า ด้วยบรรยากาศทางการเมืองดังกล่าว เนื้อหาสาระที่น่าเสนอในระหว่างปี 1960-1969 ไม่ได้ก้าวหน้าขึ้นมากนัก ขณะที่ยอดขายก็ยังไม่มาก หนังสือพิมพ์ที่ขายดีที่สุดในปี 1960 มียอดจำหน่ายไม่เกินไปกว่า 35,000 ฉบับต่อวัน ขณะที่หนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพก็มียอดไม่เกิน 5,000 ฉบับต่อวัน ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องยืนยันสถานะความแพร่หลายของการอ่านได้ในระดับหนึ่งว่าคงยังไม่แพร่หลายมากนัก โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับในเวลาต่อมา ที่พบว่า ยอดจำหน่ายของหนังสือพิมพ์รายวันอย่างไทยรัฐเพิ่มสูงถึง 200,000 ฉบับต่อวันเมื่อปี 1969 (พ.ศ.2512) (คณะทำงานประวัติการพิมพ์ในประเทศไทย, 2549: 176)

นอกจากเรื่องปริมาณการแพร่หลายซึ่งขึ้นอยู่กับตลาดของผู้อ่านแล้ว สำหรับสิ่งพิมพ์ที่น่าเสนอเรื่องเกี่ยวกับเพศยังเผชิญกับข้อถกเถียงสำคัญอันหนึ่งที่ส่งผลต่อการเผยแพร่ นั่นก็คือข้อโต้แย้งระหว่างการเป็น “อนาจาร” หรือ “วิชาการ” ในทำนองเดียวกันกับที่งานเขียนเรื่องเพศของนักเพศวิทยาตะวันตกปลายศตวรรษที่ 19 ต่อดันศตวรรษที่ 20 ก็เคยมีสถานะเป็นสิ่งที่ต้องห้ามมาก่อน (Cocks, 2004; Waters, 2006: 46; ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2556a: 242) ทั้งนี้ ข้อถกเถียงดังกล่าวก็มีอยู่อย่างต่อเนื่อง นิตยสารอย่าง *รวมข่าวจักรวาลรายสัปดาห์* เริ่มออกตั้งแต่ปี 1970 (พ.ศ.2513) นิตยสารที่น่าเสนอทั้งนวนิยายและสารคดีที่มีเนื้อหาเรื่องเกี่ยวกับเพศศาสตร์ประกอบอยู่ด้วยกันก็เคยเผชิญกับปัญหาทำนองนี้ในปี 1971 ในบทบรรณาธิการนิตยสารครั้งนั้น กล่าว

วิทยาศาสตร์การแพทย์ โดย น.พ.นพพร ตั้งแต่ฉบับนี้เป็นต้นไป คงเหลือแต่เรื่อง “โรคประสาทและวิธีบำบัดรักษา” และการตอบปัญหาสุขภาพที่แฟนถามมาเท่านั้น ส่วนบทความของ ดร.รูเบน อันเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ทางเพศนั้น กอง บ.ก. มีความจำเป็นต้องระงับการนำลงสืบต่อ เพราะเป็นข้อความที่แม้จะมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อชีวิตการครองเรือนและสุขภาพทางเพศก็ตาม แต่ก็ไม่เหมาะที่จะตีพิมพ์ลงในหนังสือที่ออกเป็นรายสัปดาห์อย่างเรา กอง บ.ก. และ น.พ.นพพร ขออภัยต่อท่านผู้อ่านไว้ ณ ที่นี้ ด้วย (ฉัตรชัย, 2514, เน้นโดยผู้เขียน)

กระนั้น การระงับข้อเขียนดังกล่าวก็ไม่ได้เป็นไปอย่างถาวร ช่วงปี 1972 (พ.ศ.2515) ข้อเขียนเรื่องเกี่ยวกับเพศก็กลับมาสู่คอลัมน์นี้อีกครั้ง

คอลัมน์ “วิทยาศาสตร์การแพทย์” ดังกล่าว เขียนโดยผู้ใช้นามปากกาว่า “น.พ.นพพร” หรือ “นายแพทย์นพพร” เนื้อหาที่ดีพิมพ์จะเป็นการแปลเรียบเรียงมาจากหนังสือหรือตำราภาษาอังกฤษ ซึ่งถึงแม้ว่าชื่อ “วิทยาศาสตร์การแพทย์” จะดูกว้างและไม่เจาะจง แต่ในความเป็นจริงแล้วพบว่าเนื้อหาเน้นไปทางความรู้เกี่ยวกับเพศ/เพศศึกษา ตลอดจนการเยียวยาความบกพร่องทางเพศอยู่ค่อนข้างมาก โดยเฉพาะการเป็นงานของกระแสนี้เรียกได้ว่าเป็น “เพศศาสตร์ระลอกที่สอง” หรืองานเขียนของกลุ่มนักจิตบำบัด/เพศบำบัด ที่เรียกได้ว่าเป็น “การบำบัดความสุขสุดยอดทางเพศ” (orgasmotherapy)

นอกเหนือจากตัวเนื้อหาแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า บริบทของการเผยแพร่ก็เป็นสิ่งที่ควรให้ความสนใจ กล่าวคือ นิตยสาร *รวมข่าวจักรวาลรายสัปดาห์* หรือเรียกสั้นๆ ว่า *จักรวาล* ที่คอลัมน์นี้ตีพิมพ์อยู่ เป็นนิตยสารที่ประกอบด้วยข้อเขียนหลากหลายรูปแบบและหลากหลายผู้เขียน มีทั้งนวนิยาย, นิยายภาพ, สารคดี, และงานแปลเรียบเรียงจากต่างประเทศ ขณะที่นักเขียนประจำก็นับได้ว่ามีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จักนับแต่ในช่วงเวลาที่ตีพิมพ์ตลอดจนได้รับยกย่องว่าเป็นนักเขียนคนสำคัญในเวลาต่อมา⁸ นิตยสารนี้น่าจะมีผู้อ่านที่หลากหลายและกว้างขวาง ถึงแม้จะไม่เท่ากับหนังสือพิมพ์รายวันที่แพร่หลายมากกว่าก็ตาม

นอกจากคอลัมน์ “วิทยาศาสตร์การแพทย์” นายแพทย์นพพรร่วมกับทีมงาน *จักรวาล* ยังออกหนังสือเล่มที่รวมเล่มจากข้อเขียนของนายแพทย์นพพรที่เคยลงใน *จักรวาล* มาก่อน อาทิ หนังสือ *วิทยาศาสตร์การแพทย์ ฉบับหนุ่มสาวและคู่สมรส* จำนวน 3 เล่ม ออกในช่วงทศวรรษ 1970 บางเล่มมีการตีพิมพ์ซ้ำโดยสำนักพิมพ์อื่นต่อเนื่องมาในทศวรรษ 1980 และไม่เพียงแต่เท่านั้น นายแพทย์นพพรยังร่วมกับคณะแพทย์อีกกว่าสิบคนออกนิตยสารรายเดือนที่ไม่จำหน่ายทั่วไปแต่ต้องบอกรับเป็นสมาชิกโดยมีช่องทางการโฆษณาผ่าน *จักรวาล* ในชื่อว่า *เพศศึกษาและปรัชญา* ในปี 1972 นิตยสารนี้เรียกตัวเองว่าเป็น “วิทยาสาร” หรือเอกสารสำหรับการให้ความรู้ โดยเจาะจงอยู่ที่ความรู้ทางการแพทย์ว่าด้วยเพศเป็นหลัก ทั้งนี้ *เพศศึกษาและปรัชญา* ปิดตัวลงในช่วงปี 1976 พร้อมๆ กับที่นายแพทย์นพพรหยุดเขียนลง *จักรวาล* ก่อนที่จะไปเป็นผู้เขียนคอลัมน์ตอบปัญหาเพศ “เสพสม บัสมิสม” ในหนังสือพิมพ์รายวัน *เดลินิวส์* ตั้งแต่ปี 1978 จนกระทั่งถึงช่วงปลายทศวรรษ 1990 ที่จะเริ่มมีคอลัมน์นี้สัดคนอื่นมารับช่วงเขียนคอลัมน์ดังกล่าวแทน

ในแง่นี้ ผู้เขียนเห็นว่า การปรากฏขึ้นของคอลัมน์ “วิทยาศาสตร์การแพทย์” ไล่เรียงมาจนถึงการออกหนังสือเล่ม ออกนิตยสารรายเดือน *เพศศึกษาและปรัชญา* จนมาถึงคอลัมน์ “เสพสม บัสมิสม” ในหนังสือพิมพ์รายวัน เป็นตัวอย่างอันดีที่ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงการแบ่งพื้นที่ของการนำเสนอเรื่องเพศจากปกปิดบางระดับไปสู่การแพร่ขยายตัวในสื่อที่เป็นสาธารณะมากยิ่งขึ้น นอกจากงานเขียนเรื่องเพศในเชิงการแพทย์เหล่านี้จะนำเสนอความรู้ผ่านข้อเขียนหรืองานแปลเรียบเรียงจากหนังสือตำราต่างประเทศ ยังรวมไปถึงพื้นที่การตอบจดหมายไขข้อข้องใจของผู้อ่าน ผู้เขียนเสนอว่า หากพิจารณาการปรากฏขึ้นและการแพร่ขยายตัวของงานเขียนเรื่องเพศน่าจะเป็นสิ่งแสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของความหมายว่าด้วย “พื้นที่สาธารณะ” ในสังคมไทยได้ ซึ่งไม่เพียงแต่เฉพาะพื้นที่สาธารณะสำหรับคนทุกกลุ่ม แต่ยังรวมถึงพื้นที่สาธารณะสำหรับกลุ่มวัฒนธรรมย่อย (subculture) อย่างกลุ่มคนรักเพศเดียวกัน ดังที่ปรากฏในคอลัมน์ของผู้เขียนที่ใช้นามปากกา “โก้ปากน้ำ” ในนิตยสาร *แปลก, มหัศจรรย์*, และ *G.L.* ที่โด่งดังขึ้นในช่วงทศวรรษ 1970 เป็นต้น (Jackson, 1995) เพราะฉะนั้น การศึกษาประวัติศาสตร์เพศวิถีจึงไม่ได้เป็นแต่เพียงประวัติศาสตร์ของความรู้และวิทยาการทางการแพทย์ แต่เป็นประวัติศาสตร์ของการสื่อสาร ทั้งในแง่เทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ไปพร้อมๆ กัน

สรุป

สื่อสารมวลชนนับได้ว่าเป็นกลไกสำคัญในการสร้าง เสนอ เผยแพร่ ความรู้ความเข้าใจตลอดจน วิชิตต่อสาธารณะ แต่การปรากฏขึ้นของสื่อใดๆ ก็ตาม นั้นก็ย่อมเกี่ยวข้องกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทาง สังคม สำหรับสิ่งตีพิมพ์เรื่องเพศในเชิงการแพทย์ที่เป็นจุดตั้งต้นของข้อเขียนนี้ แสดงให้เห็นถึงฐานะของการ เป็นกลไกที่สัมพันธ์ต่อวิธิตดและวิปฏิบัติว่าด้วยเพศของผู้คนในสังคม โดยเฉพาะในบริบทที่ความรู้เกี่ยวกับ เพศเข้าถึงได้จำกัด ทั้งนี้ งานเขียนประเภทนี้ก็ได้ดำรงอยู่อย่าง เป็นเอกเทศจากบริบททางสังคมและ ประวัติศาสตร์ อีกทั้งยังมีความสัมพันธ์กับงานเขียนหรือตัวบทอื่นๆ ที่ไหลเวียนอยู่ในสังคม ทั้งที่ดำรงอยู่ก่อน หน้าและร่วมเวลากัน

การแพร่ขยายตัวของสิ่งพิมพ์เรื่องเพศ โดยเฉพาะงานเขียนแนวเพศศึกษาที่สนใจในที่นี่ สัมพันธ์กับ การนำเอาความรู้ทางการแพทย์สมัยใหม่จากตะวันตก ทั้งนี้ กระแสความคิดดังกล่าวก็ไม่ได้เกิดขึ้นและดำรงอยู่ โดดๆ แต่ก่อตัวขึ้นภายใต้บริบทเฉพาะ ทั้งการตอบโต้และตอบสนองสถานการณ์หรือกระบวนการเปลี่ยนแปลง ภายใต้อิทธิพลของสังคมตะวันตกและสังคมโลก ตั้งแต่ยุโรปภาคพื้นทวีปไปจนถึงสหรัฐอเมริกา การนำเอาและ เผยแพร่งานเขียนแนวเพศศึกษาดังกล่าวในสังคมไทยก็แสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปโดยสัมพันธ์ กับการเปลี่ยนแปลงในระดับโลกด้วยเช่นกัน แสดงให้เห็นถึงการเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงระดับโลก หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ แสดงให้เห็นการปะทะหรือจุดตัดที่เกิดขึ้นในบริบทท้องถิ่นภายใต้การขยายตัวของความรู้ ทางการแพทย์ในระดับโลก

ประวัติศาสตร์เพศวิถีของสังคมไทยจึงไม่สามารถแยกขาดจากการทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ของ การเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการความรู้ วิทยาการ และการเปลี่ยนแปลงในเชิงญาณวิทยาของความรู้ทาง การแพทย์สากล ทั้งยังไม่สามารถแยกขาดจากประเด็นว่าด้วยการสื่อสาร ทั้งในแง่พัฒนาการของเทคโนโลยี การสื่อสาร ในระดับสากลและในท้องถิ่น ตลอดจนประเด็นว่าด้วยพื้นที่ทางสังคม การควบคุมเนื้อหาที่ปรากฏ ในสื่อที่สัมพันธ์กับสภาพสังคมวัฒนธรรม ตลอดจนเงื่อนไขทางการเมืองและประวัติศาสตร์ การศึกษา กระบวนการเปลี่ยนแปลงเชิงประวัติศาสตร์ของ “วัฒนธรรมหนึ่งๆ” ซึ่งในที่นี้หมายถึงความรู้ทางการแพทย์ว่า ด้วยเพศที่น่าเสนอผ่านสิ่งตีพิมพ์ จึงแสดงให้เห็นการเป็นจุดตัดและจุดติดต่อ เป็นทั้งทางแยกและทางเชื่อม ระหว่างท้องถิ่นเฉพาะของวัฒนธรรมกับโลก

เชิงอรรถ

¹ ส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “ความรู้ทางการแพทย์ว่าด้วยการร่วมเพศในสื่อสิ่งพิมพ์ภาษาไทย พุทธศตวรรษ 2510” ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก กองทุนวิจัยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต ปัตตานี; ปรับปรุงจากบทความ “บริบทการปรากฏขึ้นของงานเขียนแนวเพศศึกษาภาษาไทยในช่วงพุทธศตวรรษ 2510” นำ เสนอในงานประชุมวิชาการระดับชาติ ภาษาและวัฒนธรรม 2557 เรื่อง “วัฒนธรรมสมัยนิยม” วันที่ 28 กรกฎาคม 2557 ณ มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา นครปฐม; ข้อมูลและการตีความบางส่วนที่ปรากฏในบทความนี้เคยนำเสนอมาแล้วในที่อื่น แต่นำ มาเรียบเรียงและใช้ใหม่เพื่อนำเสนอประเด็นที่ต่างออกไป (ดูเปรียบเทียบและดูข้อมูลเพิ่มเติมได้ใน ณภัค เสรีรักษ์, 2557, โดยเฉพาะ หน้า 53-55, 61-63)

² เนื่องจากงานชิ้นนี้ต้องการทำความเข้าใจสถานการณ์ในสังคมไทยในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการเปลี่ยนแปลงระดับโลกจึงใช้คริสต์ศักราชเป็นหลัก โดยจะเทียบเวลาเป็นพุทธศักราชกำกับเฉพาะในส่วนที่จำเป็น

³ ในภาษาไทยมีทั้งการทับศัพท์ซึ่งสะกดต่างๆ กัน ไม่ว่าจะเป็น “ยูเจนิคส์”, “ยูนิคส์”, “ยูจีนิกส์” รวมถึงการแปลความออกมาเป็น “หลักการบำรุงพันธุ์มนุษย์” ด้วย (ดู ก้องสกุล กวินวิฤต, 2545: 31, 33)

⁴ ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก่อตัวมาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่สองแล้ว กล่าวคือ หลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ในปี 1921 คณะกรรมการเพื่อการวิจัยปัญหาว่าด้วยเพศ (Committee for Research in Problems of Sex) ได้ก่อตั้งขึ้นในสหรัฐอเมริกา โดยได้รับเงินทุนสนับสนุนจากมูลนิธิร็อกเกิ้ลเฟลเลอร์ (Rockefeller Foundation) งานวิจัยจำนวนมากภายใต้คณะกรรมการดังกล่าวมุ่งศึกษาเรื่องเพศในเชิงที่มองว่าเป็น “ปัญหาสังคม” อย่างไรก็ตาม ยังมีงานวิจัยอีกจำนวนหนึ่งที่ศึกษาวิถีปฏิบัติทางเพศตลอดจนความคิดความเชื่อด้วยเพศของผู้คน “ธรรมดาๆ” (“ordinary”) ด้วย ในจำนวนนั้นงานชิ้นสำคัญก็คือ งานสองชิ้นของ Kinsey และคณะ *Sexual Behavior in the Human Male* (1948) และ *Sexual Behavior in the Human Female* (1953) (Waters, 2006: 48)

⁵ ทั้งนี้ สำหรับกรณีของอุ้งยางอนามัย อาจกล่าวได้ว่า ความหมายและหน้าที่ของอุ้งยางอนามัยในสังคมไทยในช่วงเวลาดังกล่าวจะเป็นเรื่องการป้องกันโรคติดต่อทางการร่วมเพศ มากกว่าที่จะเป็นอุปกรณ์คุมกำเนิด

⁶ ทรรศนะต่อเรื่องการร่วมเพศในฐานะการผลิตลูก ไปจนถึงในระดับความหมายว่าด้วยชาติ ยังคงไหลเวียนอยู่ต่อมา ข้อเขียนของปรีดี พนมยงค์ ว่าด้วยประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญ ที่เขียนและตีพิมพ์ในช่วงปี 1974 (พ.ศ.2517) กล่าวถึง วิถีชีวิตทางเพศที่สัมพันธ์กับกรอบคิดว่าด้วยความเป็นปัจเจกชนนิยม โดยเฉพาะการมองเช็กส์ในฐานะที่เป็นกิจกรรมเพื่อความสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรีดีกล่าวถึงคนรักเพศเดียวกัน ไว้ว่า “...ถือว่าเสรีภาพของบุคคลที่จะกระทำการใดตามความพอใจในการเสพสุขนั้นมีค่าสูงสุด บุคคลจึงต้องหาความสุขสำราญให้เต็มที่ โดยไม่ต้องคำนึงถึงศีลธรรมอันดีของปวงชน เพราะการเสพเมถุนระหว่างคนต่างเพศยังไม่เป็นการเพียงพอที่จะมีความสุขสำราญได้ จึงต้องเสพเมถุนระหว่างคนเพศเดียวกัน ลัทธินี้ถือเอาความเสพสุขทางเมถุนเป็นสำคัญยิ่งกว่าชาติพันธุ์ของมนุษยชาติโดยไม่คำนึงถึงว่า มนุษยชาติมีเพศชายและเพศหญิงซึ่งได้แพร่พันธุ์สืบต่อๆ มาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ มิฉะนั้นมนุษยชาติก็สูญสิ้นชาติพันธุ์ไปพ้นจากโลกนี้ช้านานมาแล้ว ผู้ประพฤติกดเพศและเผยแพร่เพศในชาติใดผู้หนึ่งก็ทำลายชาติพันธุ์แห่งชาติของตนเอง อันเป็นอาชญากรรมอย่างมหันต์” (ปรีดี พนมยงค์, 2517: 9-10)

⁷ ควรกล่าวด้วยว่า หนังสือเล่มนี้มีการตีพิมพ์อีกหลายครั้ง เท่าที่ผู้เขียนพอจะสืบค้นได้พบว่ามีการตีพิมพ์ใหม่อยู่เป็นระยะๆ จนมาถึงทศวรรษ 2000 (ปลายพุทธศตวรรษ 2540) แต่เนื่องจากไม่ได้อ่านจึงไม่ทราบว่าย่อความที่ยกมาข้างต้นยังคงปรากฏอยู่หรือไม่ อย่างไรก็ตาม ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 5 ที่ออกในปี 1980 (พ.ศ.2523) ที่ใช้อ้างอิงในที่นี้มีข้อความนี้ปรากฏอยู่ ผู้เขียนจึงตั้งข้อสังเกตว่าเนื้อหาไม่น่าจะมีการเปลี่ยนแปลงไป แม้ว่าบรรยากาศหรือบริบทของสังคมไทยจะเปลี่ยนแปลงไปจากทศวรรษ 1950 แล้วก็ตาม คำถามที่น่าสนใจคงอยู่ที่ว่า การพิมพ์ซ้ำอยู่หลายครั้งของหนังสือนี้กำลังบอกอะไร และนำถามเป็นอย่างยิ่งว่าผู้อ่านหนังสือนี้ อ่านในฐานะอะไรบ้าง อย่างไรก็ตาม คำถามเหล่านี้ล้วนอยู่นอกเหนือความสนใจของบทความนี้

⁸ ไม่ว่าจะเป็น พนมเทียน, ‘รงค์ วงสวรรณ, สุวรรณี สุคนธา, สมุธ ศิริโช, ราช เลอสรรวง, เพชร สถาบัน, ณรงค์ จันทร์เรือง, วิลาศ อยู่ดี, ประสาร มฤคพิทักษ์, รวมถึงนายแพทย์นพพร เป็นต้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ก้องสกล กวินรวีกุล. (2545). *การสร้างร่างกายพลเมืองไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ.2481-2487*, วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล (มานุษยวิทยา) คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คณะกรรมการอบรมวัฒนธรรมทางจิตใจสำหรับเด็ก. (2501). *แนวสอนเพศศึกษา สำหรับชั้นอนุบาล ชั้นประถม ชั้นมัธยม และเตรียมอุดมศึกษา*. พระนคร: สำนักวัฒนธรรมทางจิตใจ สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- คณะทำงานประวัติศาสตร์กัมพูชาในประเทศไทย. (2549). *สยามพิมพ์การ: ประวัติศาสตร์การพิมพ์ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ฉัตรชัย [ฉัตรชัย วิเศษสุวรรณภูมิ]. (2514, 27 ตุลาคม). บ.ก. บอกกล่าว. *รวมข่าวจักรวาลรายสัปดาห์*, 2(89).
- ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์. (2551). *ประวัติศาสตร์ของเพศวิถี: ประวัติศาสตร์เรื่องเพศ/เรื่องเพศในประวัติศาสตร์ไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสร้างความรู้เข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.) และสถาบันวิจัยประชากรและสังคม (วปส.) มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. (2533). *เศรษฐกิจการเมืองว่าด้วยการวางแผนครอบครัวของไทย: ศึกษาจากกระบวนการนโยบาย*, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. (2542). *เศรษฐกิจการเมืองของการปฏิวัติขนาดครอบครัวในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก.
- ณภัค เสรีรักษ์. (2557). การก่อตัวของวิธีคิด “การร่วมเพศเพื่อการร่วมเพศ” ในสังคมไทย. *ชุมชนทางอินโดจีน: เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ปริทัศน์*, 3(4) : 49-66.
- เตียง ผาตโธสง. (2535). สามสิบปีหลังจากการวางแผนครอบครัวที่จังหวัดเชียงใหม่. *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 16(1): 117-137.
- ทวีศักดิ์ เผือกสม. (2550). *เชื้อโรค ร่างกาย และรัฐเวชกรรม: ประวัติศาสตร์การแพทย์สมัยใหม่ในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทอดศักดิ์ รมจำปา. (2545). *วาทกรรมเกี่ยวกับ “เกย์” ในสังคมไทย พ.ศ.2508-2542*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทียนวรรณ. (2544). *รวมงานเขียนของเทียนวรรณ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: ต้นฉบับ.
- ธนศ วงศ์ยานนาวา. (2556a). (การร่วม) เพศนอกสถาบันการแต่งงานในฐานะ “ระเบิด”: จากประวัติศาสตร์ “การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง” ถึง “เพศศึกษา” ... เมื่ออุดมการณ์ประสานกับวิทยาศาสตร์การแพทย์. ใน ธนศ วงศ์ยานนาวา, *เพศ: จากธรรมชาติ สู่จริยธรรม จนถึงสุนทรียะ* (พิมพ์ครั้งที่ 2, หน้า 205-261). กรุงเทพฯ: สมมติ.

- ธนศ วงศ์ยานนาวา. (2556b). เพศ: จากธรรมชาติ สู่จริยธรรม จนถึงสุนทรียะ. ใน ธนศ วงศ์ยานนาวา, *เพศ: จากธรรมชาติ สู่จริยธรรม จนถึงสุนทรียะ* (พิมพ์ครั้งที่ 2, หน้า 53-158). กรุงเทพฯ: สมมติ.
- ปรีดี พนมยงค์. (2517). *ประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญเบื้องต้นกับการร่างรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์นิติเวช.
- มัสแคต, โรเบิร์ต เจ. (2536). *สหรัฐอเมริกากับการพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงในประเทศไทย*. (กุสุมาลย์ รัชตะนันท์, สัญฉวี สายบัว, & ทิระพร บุณนาค, แปล). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ระวีวรรณ แสงฉาย. (2538). *การให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา: แนวคิดสำหรับพ่อแม่ ครูผู้สอนในโรงเรียนบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข*. กรุงเทพฯ: ที. พี. พรินท์.
- วิจิตราวาทการ, หลวง. (2523). *วิชาการครองเรือน-ครองรัก* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: เสริมวิทยบรรณาการ.
- สัจด์ เปล่งวานิช. (2520). สรุปความเป็นมาเรื่อง “ประชากรและการวางแผนครอบครัว” ของประเทศไทย. ใน *คำบรรยายประกอบการสอน การวางแผนครอบครัว* (พิมพ์ครั้งที่ 9, หน้า 47-86). กรุงเทพฯ: โครงการวางแผนครอบครัว กระทรวงสาธารณสุข.

ภาษาอังกฤษ

- Barmé, S. (2002). *Woman, Man, Bangkok: Love, Sex, and Popular Culture in Thailand*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Bauer, H. (2009). *English Literary Sexology: Translation of Inversion, 1860-1930*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Béjin, A. (1985). The decline of the psycho-analyst and the rise of the sexologist. In Ariès, P. & Béjin, A. (eds.), *Western Sexuality: Practice and Precept in Past and Present Times* (pp. 181-200). New York: Basil Blackwell.
- Breckenridge, C. A. (1989). The Aesthetics and Politics of Colonial Collecting, *Comparative Studies in Societies and History*, xxxi (2): 195-216.
- Brickell, C. (2006). Sexology, the Homo/Hetero Binary, and the Complexities of Male Sexual History. *Sexualities*, 9(4): 423-447. Retrieved from <http://doi.org/10.1177/1363460706068043>
- Cocks, H. G. (2004). Saucy stories: Pornography, sexology and the marketing of sexual knowledge in Britain, c. 1918-70. *Social History*, 29(4): 465-484. Retrieved from <http://doi.org/10.1080/0307102042000298958>

- Cocks, H. G., & Houlbrook, M. (2006). Introduction. In Cocks, H. G. & Houlbrook, M. (eds.), *Palgrave Advances in the Modern History of Sexuality* (pp. 1-18). London: Palgrave Macmillan.
- Foucault, M. (1978). *The History of Sexuality, Volume 1: An Introduction*. (Hurley, R., Trans.). New York: Pantheon Books.
- Hekma, G. (1989). A history of sexology: social and historical aspects of sexuality. In Bremmer, J. (ed.), *From Sappho to de Sade: Moments in the History of Sexuality* (pp. 173-193). London and New York: Routledge.
- Jackson, P. A. (1995). *Dear Uncle Go: Male Homosexuality in Thailand*. Bangkok: Bua Luang Books.
- Jackson, P. A. (1997). Thai Research on Male Homosexuality and Transgenderism and the Cultural Limits of Foucaultian Analysis. *Journal of the History of Sexuality*, 8(1): 52-85.
- Nye, R. A. (ed.). (1999). *Sexuality*. New York: Oxford University Press.
- Peleggi, M. (2007). *Thailand: The Worldly Kingdom*. London: Reaktion Books.
- Reynolds, C. J. (2006). A Thai-Buddhist Defense of Polygamy. In Reynolds, C. J., *Seditious Histories: Contesting Thai and Southeast Asian Pasts* (pp. 185-213). Seattle: University of Washington Press.
- Waters, C. (2006). Sexology. In Cocks, H. G. & Houlbrook, M. (eds.), *Palgrave Advances in the Modern History of Sexuality* (pp. 41-63). London: Palgrave Macmillan.
- Wouters, C. (2003). Balancing Sex and Love since the 1960s Sexual Revolution. In Dunning, E. & Mennell, S. (eds.), *Sage Masters of Modern Social Thought: Norbert Elias Vol. 3* (pp. 133-160). London: Sage Publications.